

EL CONTRABAN: UN «MODUS VIVENDI»

Pere Boixader

En èpoques de mancances, el contraban ha estat el «modus vivendi» de moltes poblacions de mar i de muntanya catalanes. L'Alt Berguedà no n'és cap excepció i, d'una infracció administrativa, molts homes en feren el seu ofici; ofici exposat i gens malvist per molts conciutadans.

El contrabandista, personatge carismàtic i gairebé llegendari, comporta un seguit d'atributs indispensables per a dur a terme la seva tasca: home valent i bon coneixedor del terreny, picardiós a l'hora de vorejar els carrabiners, tot això i una bona mica de sort el convertiren en un element admirat pels uns i perseguit pels altres.

És difícil d'esbrinar quan començà aquesta activitat, però és de suposar que gairebé sempre ha existit. Durant el s. XIX sembla ser que el contraban mogué quantitats importantíssimes de diners a la nostra comarca, diners que és de suposar que després eren blanquejats d'alguna manera, no sabem de quina. Els articles més usuals eren teixits i armes, també s'ha parlat de l'entrada de determinats llibres que aquí estaven prohibits.

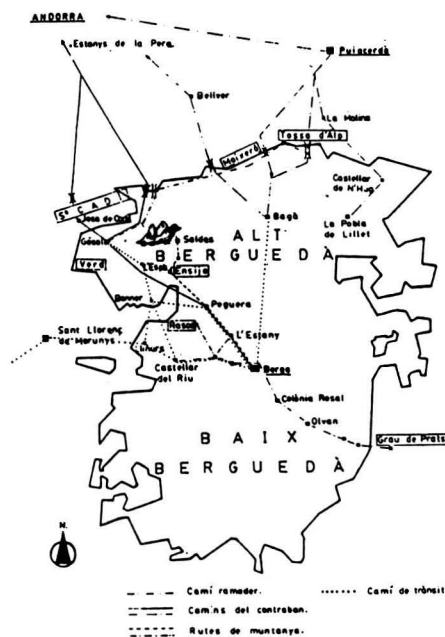
Durant la primera carlinada, la Junta Superior Carlina va emetre un decret amb data del 17 de gener de 1837, en el qual prohibia taxativament el contraban, ordenant-ho amb els següents punts:

1º *Queda prohibido, desde que se publique en el periódico El Joven Observador, las presentes disposiciones, a circulación de todo género extranjero, si no va acompañado de una guía de gobierno de S.M. el Sr. D. Carlos V.*

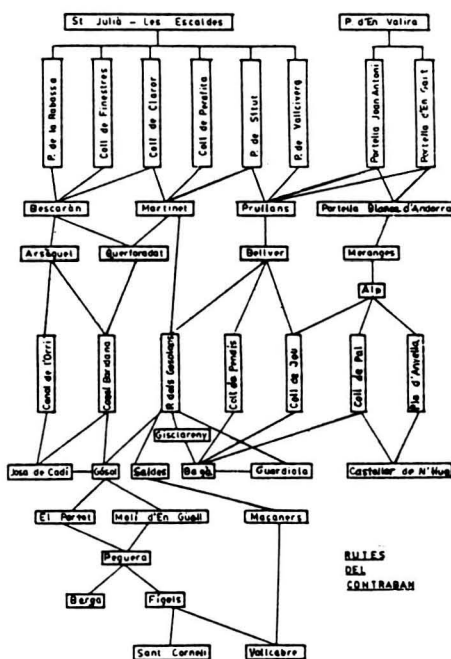
2º *Se establecerán aduanas en los puntos más a propósito de la frontera, con el arancel del año 1833, el que se modificará según exijan las circunstancias.*

3º *Los puntos serán, hasta que se disponga obra cosa: Pont de Suert, Esterrí d'Arneo, Tirbia, San Lorenzo de Mornunys, Castellar de Nuch, Rivas i Talaixà.*

4º *Hasta que el gobierno pueda tomar a*

Mapa dels camins de contraban, ramaders, de trànsit i de rutes de muntanya.

Esquema de les rutes del contraban. ALBERT TARRÉS

su cargo el abasto de tabaco, se permitirá la circulación, con un méxico derecho de diez reales por arroba, de la llamada hoja de Andorra, treinta el Brasil y sesenta el habano.

5º *Quedan autorizados para la aprehensión de género, no solo el respetable cuerpo de mozos, si que también el ejército, voluntarios realistas, y aún los paisanos.*

6º *La tercera parte de lo aprehendido se adjudicará al denunciador y aprehendor, y las dos restantes ingresarán en el real erario.*

7º *Será castigado con arreglo a las leyes cualquiera transacción o connivencia con los contrabandistas. Borredà 17 enero 1837.»*

Com a contraposició a aquest decret, i quan els carlins tenien ja la 1.ª guerra perduda, l'any 1839, la Junta Superior, aleshores amb seu a Avià, acordà: «*escribir al Sr. Armengou de Castellar, diciendo que se le autoriza para comprar fusiles en pequeñas cantidades a un precio regular, con tal que sean buenos aunque no sean nuevos. Asimismo se le autoriza para que pueda buscar paqueitaires que procuren adquirir desde al línea de la frontera de Francia hasta donde puedan circular libremente en el mismo Reyno, salitre i azufre, y conduciendo los mismos paqueitaires hasta parage seguro de esta provincia, los cuales como igualmente los fusiles serán satisfechos por esta Junta con toda escrupulosidad.*» (Fragment de l'acta oficial de la sessió de la Junta, 31 de gener de 1839).

Amb això podem comprovar que, malgrat la prohibició de fer contraban, el mateix govern carlí hagué de retractar-se de l'antiga ordre i acceptar el sistema que anteriorment ells mateixos havien perseguit.

En els anys 1846-47, a causa d'una forta crisi provocada per una pessima collita, augmentaren els preus agrícoles; això provocà una mancança de matèries primeres i un encariment dels productes de primera necessitat. Les fibres tèxtils

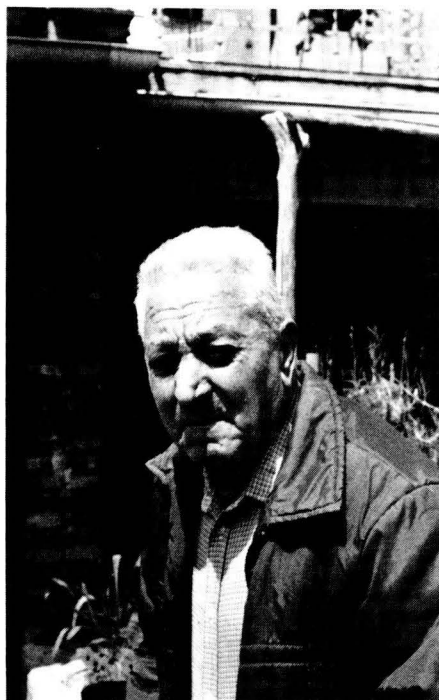
no arriben a les fàbriques, on s'acumulen els estocs. La Comissió de fàbriques en dona la culpa a les pèssimes collites, a les pluges i al contraban.

Parlem amb en Joan Casadesús, àlies «Taleia», excontrabandista, i ens en fa cinc cèntims de les seves vivències com a paquetaire. El «Taleia» actualment té 81 anys. Nasqué a Castellar de N'Hug l'any 1910, i durant 9 anys de la seva vida féu el contraban. Passà la Guerra Civil a França, i quan es va acabar tornà a Castellar de N'Hug, avalat pel rector d'aquesta parròquia. Mancat de feina i recursos, durant la dècada dels 40 es dedicà al contraban. Ell ho recorda com una de les millors èpoques de la seva vida.

Començà fent la ruta d'Oceja o Bourgmadame, llavors portaven article de necessitat: espartenyas, sucre i fins i tot pa. Això durà poc, ja que ben aviat els francesos digueren que ho necessitaven per a ells (el motiu real era que estaven involucrats en la 2.ª Guerra Mundial).

La ruta a seguir per anar a Oceja des de Castellar era: font del Boix, pla d'Anyella, collada de Toses, muntanya de Maïans, (frontera) i baixar fins Oceja pel bosc de l'Orri d'Andreu (7 hores aprox.).

Tan aviat com els francesos els negaren el subministrament, desviaren la seva activitat cap a Andorra, i el tipus de mercaderia canvià totalment; d'Andorra

Joan Casadesús, "Taleia", va fer un temps el contraban.

P. BOIXADER

duien tabac, encenedors, pedres d'encenedor, coixinets de cotxe, pneumàtics..., aquest últim producte, diu el «Taleia», que és el que li agradava més de portar, no rebia danys per inclemències del temps, i el marge comercial era molt bo. El preu que els costava era de 1.500 ptes., i el venien per 6.000, això en diners de l'època era molt més del que qualsevol podia guanyar treballant en un ofici; cada pneumàtic pesava 32 kgs.

El pas més comú pels castellanesos i poblatans per anar a Andorra era: pla d'Anyella, Solana de la Mala Terra, Puigcerdà, muntanya de Guils, Puig Pedrós, i entraven a Andorra per la Portella Blanca o el Rampant dels Poblatans, per anar al port d'Envalira.

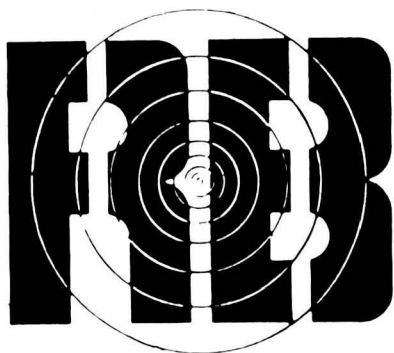
Els contrabandistes de Bagà, Guardiola, Saldes, Gósol i Josa seguien altres rutes, que suposaven travessar el Cadí pels següents passos: coll de Jou, coll de Pendís, pas de Gosolans, coll de la canal Baridana o la canal de l'Orri; l'entrada a Andorra es feia per port de Vallcivera, pas de Citut, coll de Perafita, coll de Claror, coll de Finestres o pas de la Rabassa, el destí era Sant Julià de Lòria o les Escaldes.

Actualment la política de lliure mercat, juntament amb la baixada d'aranzels fronterers i el paral·lelisme de preus arreu d'Europa, ha provocat la quasi total extinció d'aquesta activitat, que malgrat el seu caire il·legal, fou durant les últimes centúries una professió que amb els seus beneficis de diner blanc o negre contribuï a la construcció industrial del nostre país i, al mateix temps, fou un ajut econòmic al Berguedà, sempre tan oblidat pels dirigents polítics de totes les èpoques.

Pere Boixader

Impressor,
estudiós de temes de l'Alt Berguedà.

RÀDIO BERGA

F.M. 95.7

